

Review

Cymer, Adam

Nowe Życie Gospodarcze

July 3, 2008

„Nowe Życie Gospodarcze” nr 11/2008

Zapiski z intelektualnej podróży.

Takim podtytułem opatrzył swoje wspomnienia – które właśnie ukazały się w polskim wydaniu – znakomity węgierski ekonomista Janos Kornai.

Nie wiem, czy jest to lektura wakacyjna. Nie wiem czy sięgną po nią ci, których satysfakcjonują tabloidowe pyskówki domorośłych autorytetów. Ale powinni po nią sięgnąć wszyscy ci, którzy chcą dowiedzieć się, co o wielkiej transformacji ustrojowej byłego bloku wschodniego myśli jeden z najbardziej przenikliwych analityków i krytyków tego systemu. Który na pytanie, czy przewidział upadek systemu, odpowiada: „twierdzenie przedstawiciela nauk społecznych, że jest w stanie przewidzieć na podstawie teorii naukowej, kiedy i gdzie wybuchnie rewolucja lub wojna, byłoby przejawem bezzasadnej intelektualnej arogancji”.

Zapiski z intelektualnej podróży Kornai to świadectwo czasów, które minęły. „Byliśmy naocznymi świadkami. Ten status nadawał specjalne znaczenie świadectwu mojego pokolenia, przynajmniej w Europie Wschodniej, ponieważ byliśmy tam jako obserwatorzy i uczestnicy od początku do końca” – pisze autor. To przekonanie obecne było w toczonych sporach ekonomistów i polityków na Węgrzech, obecne było na wykładach w amerykańskich uniwersytetach, podczas podróży do Chin i Wietnamu, gdzie „Droga do wolnej gospodarki” przybrała postać daleką od standardów demokratycznych. Jest wreszcie obecne w książce Kornai ujmujące pragnienie wolności i niezależności. W odpowiedzi na propozycje różnych awansów na scenie politycznej, autor niezmiennie odpowiadał: „ważnym czynnikiem określającym moje funkcjonowanie polityczne i intelektualne jest pragnienie zachowania niezależności, politycznej i intelektualnej autonomii”.

To konsekwentne unikanie politycznych koneksji daje autorowi prawo do krytycznej oceny poczynań (szczególnie w wymiarze gospodarczym) wszystkich ugrupowań, niezależnie od barwy politycznej. A ich ocena nie pozostawia złudzeń: „rządy przychodziły i odchodziły, ale każdy starał się odroczyć przywracanie równowagi makroekonomicznej, co niewątpliwie byłoby bolesne i niepopularne. To wciąż żyje i wciąż nas prześladowuje. Rządy, czy to lewicowe, czy prawicowe, wracają co jakiś czas do populistycznej polityki gospodarczej. Wynikająca z ducha „gulaszowego komunizmu” skłonność do trwonienia państwowych pieniędzy nie zniknęła wraz z reżimem Kadara.

W pewnym fragmencie swoich wspomnień autor pisze, że chce „spróbować teraz, w wieku 77 lat, zrozumieć i przeanalizować samego siebie”. Sam musi ocenić, czy to się udało. Jedno udało się na pewno. Czytelnikom książki pozwala zrozumieć, czym było „przedwczesne państwo opiekuńcze”, w którym rządziła „gospodarka niedoboru”.

Adam Cymer

Janos Kornai, „Siła idei. Zapiski z intelektualnej podróży”. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2008